

учнів (навчальну, навчально-дослідницьку, творчу тощо) із використанням підручника.

Використана література

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38 – 39. С. 380. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
2. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Гораш К. В. Сучасний шкільний підручник: передумови змін. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (наукове електронне видання)*. 14 травня 2019 р. Київ: Педагогічна думка, 2019. С. 38 – 40.
4. Яценко Т. О. Підручник української літератури в контексті завдань Нової української школи. *Проблеми сучасного підручника*. 2018. Випуск 20. С. 551-559.
5. Яценко Т. О. Компетентісно орієнтований підручник української літератури для учнів 11 класу. *Проблеми сучасного підручника*. Випуск 23. 2019. С. 317 – 325.

ВИХОВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ПІДРУЧНИКА З ІСТОРІЇ

Сєрова Галина,

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України*

В умовах загрозливих екологічних проблем та геополітичних викликів перед українським суспільством, а значить і перед освітою, постають нагальні потреби зміни

світоглядних і мотиваційних установок, об'єднання громадян для захисту планети й забезпечення миру і процвітання для всіх людей. Подолання найбільших екологічних загроз, як-от зміни клімату, вичерпання невідновлюваних природних ресурсів, продовольча безпека, катастрофічна руйнація довкілля внаслідок повномасштабної військової агресії російської федерації проти України, потребує титанічних колективних та індивідуальних зусиль.

Нерозривний зв'язок природи і людини, як фактор загальної безпеки і виживання людства, обумовлює важливість формування екологічної свідомості та екологічної культури підростаючого покоління [1, с.35]. У Державному стандарті базової середньої освіти у вимогах до обов'язкових результатів навчання на основі компетентнісного підходу закладені ціннісні орієнтації/ставлення учнів щодо усвідомлення важливості збереження природи, визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь і раціональне використання їх у повсякденному житті [2]. Формування екологічної компетентності здобувачів освіти засобами різних предметів можна розглядати як цілеспрямований процес вироблення екологічних цінностей через сукупність набутих знань, особистого досвіду та емоційно-ціннісних орієнтацій учнів [4, с.46], що ґрунтуються на розумінні взаємозв'язків між природним та людським середовищем, його змінами в умовах суспільного розвитку, впливу діяльності людини на довкілля в часі й просторі, освоєння і перетворення людиною природи в минулому і теперішньому; здатності учня оцінювати власні дії у природі і вирішувати життєві ситуації з орієнтацією на принципи сталого розвитку суспільства; спроможності відповідально діяти, брати участь у громадському та суспільному житті з розв'язання екологічних проблем, здатності оцінювати вплив поведінки окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ, зокрема в сфері довкілля.

Виховання екологічної свідомості у процесі набуття екологічної компетентності є важливим складником змісту навчання історії та громадянської освіти учнів 7 класу. Це передбачає на основі здобутих історичних і громадянознавчих знань, предметних і міжпредметних умінь та пізнавального досвіду набуття учнями здатності характеризувати взаємодію людини і природи у часі й просторі, оцінювати зміни навколишнього середовища в умовах суспільного розвитку, наслідки людської діяльності та її вплив на довкілля від минулого і до сьогодення, а також вирізняти основні проблеми в цій царині та шукати шляхи й способи їх розв'язання [2, Додаток 18].

Важливим засобом досягнення зазначених результатів є підручник, який моделює освітній процес та проектує його реалізацію.

Проілюструємо на кількох прикладах відповідні можливості підручника «Всесвітня історія» (автори О. Пометун, Ю. Малієнко, О. Дудар), що готується до видання [3] . Засвоєння семикласниками екологічних знань та ідей забезпечується відповідними навчальними текстами та позатекстовими матеріалами і пізнавальними завданнями до них дослідницького й пошукового характеру. Зміст завдань дає змогу використовувати їх диференційовано, організувати самостійну / парну / групову роботу учнів, досягати очікуваних результатів навчання, а саме: визначати наслідки впливу людини на довкілля в минулому і сьогодні; критично осмислювати ризики, пов'язані із шкодою для довкілля; використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку суспільства (Таблиця 1).

Таблиця 1

Параграф підручника	Міжпредметні завдання і запитання у підручнику
<p>§ 2. Велике переселення народів</p>	<p><i>Перевір себе</i> Чи погоджуєшся ти з тим, що Велике переселення народів було спричинено змінами клімату? Чому? А чи можуть сучасні зміни клімату спричинити важливі історичні події?</p>
<p>§ 7. Взаємозв'язок людини і природи. Рух середньовічного населення</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. У чому полягав зв'язок людини і природи в середні віки 2. Чому і як відбувався рух населення в середньовіччі 	<p><i>Обговоріть у класі</i> Як природа впливала на життя людей у давнину? Чи здійснювала людина вплив на природу? Поясніть на прикладах. <i>Розгляньте інфографіку</i> Визначте, як різні природні чинники впливали на людей у середньовіччі. Схарактеризуйте детально вплив кожного з них на різні сфери життя людини. Поміркуйте, як діяльність людини у середні віки позначалася на довкіллі. До яких наслідків це могло призвести у майбутньому? <i>Дослідіть</i> Як на мініатюрах із середньовічного календаря - «Розкішного часослова герцога Беррійського» (XV ст.) - зображено взаємодію людини та природи?</p>

	<p><i>Перевір себе</i></p> <p>Як у середньовіччі люди впливали на природу?</p> <p>Хто брав участь у міграційних процесах?</p> <p>Що таке внутрішня і зовнішня колонізація?</p> <p>Чому, на твою думку, кількість міграцій населення із часом зростала?</p> <p>Як ти вважаєш, чи була середньовічна людина більш залежною від природи, ніж сучасна? Обґрунтуй свою думку.</p> <p>Визнач, як людина впливала на природу і як природа впливала на життя людей у середньовіччі. Запиши свої міркування в таблицю в зошиті. Поясни висновки.</p>
--	---

У контексті виховання екологічної свідомості окремої уваги заслуговують пізнавальні завдання й запитання, вміщені в означеному підручнику, які спрямовані на формулювання й висловлення учнями аксіологічних (оціночних) суджень щодо наслідків взаємовпливу та взаємодії людини і природи. Такі аксіологічні завдання спрямовують учнів на висловлювання власних ціннісних суджень, суб'єктивного ставлення до того, що вивчається, до процесу навчання. Саме такі завдання дуже важливі, адже їх застосування уможливило формування в учнів свідомого, відповідального ставлення до природи та її збереження. Наприклад:

– Чи погоджуєшся ти з тим, що Велике переселення народів було спричинено змінами клімату? Чому? А чи можуть сучасні зміни клімату спричинити важливі історичні події?

– Поміркуйте, як діяльність людини у середні віки позначалася на довкіллі. До яких наслідків це могло призвести у майбутньому?

– Як ти вважаєш, чи була середньовічна людина більш залежною від природи, ніж сучасна? Обґрунтуй свою думку.

– Визнач, як людина впливала на природу і як природа впливала на життя людей у середньовіччі. Поясни висновки.

Наведені приклади демонструють можливості підручника з історії щодо виховання екологічної свідомості учнів 7-го класу у відповідності до вимог Державного стандарту базової середньої освіти на основі поєднання когнітивного, діяльнісного і мотиваційно-ціннісного компонентів.

Поділяючи думку, що екологічна свідомість – це складник культури миру українців, актуальною сьогодні є проблема виховання екологічної свідомості здобувачів освіти як майбутніх фахівців і учасників розв'язання екологічних проблем, зокрема, подолання екологічних наслідків російсько-української війни, відбудови та якісного перетворення нашої держави.

Ключові слова: екологічна свідомість; виховання; шкільна громадянська та історична освіта; підручник; пізнавальні завдання.

Використана література

1. Виговський Л. А. Екологічна свідомість як основа екологічної культури особистості / Л. А. Виговський, Т. В. Виговська // *Софія*. 2019. № 2. С. 35–38. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2019_2_10

2. Державний стандарт базової середньої освіти (2020). Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886

3. Пометун О., Малієнко Ю.938, Дудар О. Всесвітня історія: підручник для 7 класу закладів загальноосвітньої середньої освіти. К.: Видавничий дім «Освіта», 2024. – 222 с.

4. Толочко С. В., Бордюг Н. С., Міронець Л. П. Формування екологічної компетентності здобувачів освіти для подолання екологічних наслідків війни. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 52. Т.2. С. 46–49. URL : http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/52/part_2/8.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКА ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ

Лариса Шевцова,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач української мови та літератури,*

Житомирський фаховий

торговельно-економічний коледж

Державного торговельно-економічного університету

У сучасній освітній парадигмі важливого значення надається фаховому передвищому навчанню. З метою підвищення мотивації студентів у здобуванні знань найближчим часом пропонується ряд можливих нововведень: виведення коледжів із структури університетів, об'єднання професійно-технічної на фаховій передвищій освіти, зміна терміну підготовки бакалавра, ліквідація заочної та вечірньої форм навчання, використання інноваційних форм державної атестації випускників, гармонізація ринків праці та освітянських послуг, новий перелік спеціальностей, оптимізація закладів освіти тощо [4]. Усе це спонукає викладачів до пошуку нових форм і засобів організації навчального процесу.